

Савремена култура Рома у Србији: ромски хипхоп

Ана Банић Грубишић, *Ромски хип хоп у Србији: музика и конструкција мањинског идентитета*. Београд: Српски генеалогски центар, 2013, 214 страна

Монографија Ане Банић Грубишић *Ромски хип хоп у Србији: музика и конструкција мањинског идентитета* бави се феноменом ромског хипхопа у Србији. Ауторка жели да одговори на питања у вези са савременом културом Рома, да истакне важност оваквих проучавања, као и да скрене пажњу на теме од политичког значаја. Будући да је највећи број студија о Ромима на територији Србије базиран на проучавању њихове традицијске културе, ова монографија представља значајан допринос истраживању ромске популарне културе, па у том погледу има пионирски карактер.

У *Уводу* су издвојени централни истраживачки проблеми, успостављен је теоријско-методолошки оквир и прецизиран циљ истраживања. У поглављу: *Ромска музика између „традиције“ и модернизације* дат је преглед ставова о ромској музици, а ауторку интересују и начини одређивања „ромског“ у музици.

Поглавље: *Представљање истраживања* доноси преглед литературе о хип хоп култури. Ауторка се осврће на искуства теренског рада, а потом разматра питања која су у вези са ромологијом, антропологијом и мултикултурализмом. Уз литературу о афроамеричком хипхопу и односу младих и музике, ауторка нуди и увид у теорије поткултура и износи историјат развоја ромског хип хопа у свету. У дефинисању појма култура полази се од становишта мултикултуралиста и антрополога и истиче да је модел корпоративног мултикултурализма онај коме је обликовање и представљање ромског хипхопа најближе.

У поглављу: *Роми као транснационална мањина: ромски идентитет и ромски покрет* ауторка се бави елементима ромског етничитета, ослањајући се на оне које Дејвид Мајал сматра „чврстим језгром етничитета“. Реч је о географском и крвном пореклу, култури, стању ума и ромском духу, искуству прогона и дискриминације. Следи одређење појма „ромскости“ на основу извештаја са семинара *Културни идентитет Рома, Цигана, Путника и сродних група у Европи* Савета Европе, који је одржан у Стразбуру у септембру 2003. године. Ауторка даље говори о питањима интеграције Рома у Србији, осврћући се на ставове Горана Башића, Драгољуба Ђорђевића и Османа Балића. Када је реч о интеграцији Рома у контексту мултикултурализма, ослонац је пронађен у ставовима Питера Вермерча.

Следеће поглавље, *Уметничко стваралаштво мањинских популација*, бави се настанком хипхоп културе, поетиком и политиком репа, а излагање је праћено и навођењем стихова песама који илуструју на који начин музика постаје средство потврђивања идентитета и отпора дискриминацији и маргинализацији. Следи кратки приказ нових путева ромске музике, ромског репа (*romano rep*) и џипси панка (*gypsy pank*).

У поглављу: *Ромски реп између пројекта и самосвојног изражаја* најпре се даје осврт на проучавања музичких заједница и поткултура младих, те се констатује да ни савремени приступи у истраживањима односа музике и младих, ни раније теорије поткултура не могу послужити као адекватан теоријски оквир за проучавање ромског хипхопа у Србији. Ауторка износи утиске из разговора са децом која су била укључена у пројекте невладине организације *R-point* и анализира текстове њихових песама, а затим на исти начин разматра и разговоре које је обавила са независним извођачима. У завршном делу поглавља анализиран је форум о ромском хипхопу како би била показана перцепција овог феномена међу припадницима српске хипхоп сцене. Сазнања су допуњена електронском преписком коју је ауторка водила са познаваоцима хипхоп културе и реп музике у Србији.

У закључним разматрањима резимирани су резултати истраживања и констатовано је да је у Србији ромски хипхоп пре свега „активистичко-радионицарског типа“. Потврђена је полазна претпоставка да активистичка пракса (радионице) не даје значајан допринос инклузији Рома у шири заједницу, већ доприноси перпетуирању „ромскости“. Стога је, сматра ауторка, потребно пружити ромским извођачима прилику да учествују на мејнстрим хипхоп концертима, који имају бројнију публику, како би ромски хипхоп, као инклузивна стратегија, имао ефекта.

Како је проблем идентитета централни предмет интересовања у овој студији, истраживање се ослања на теорију антропологије мултикултурализма и студије културе. Ауторка сматра да би формирање ромског идентитета требало да почива на етничким одликама ромске популације, уз прихватање модерних тенденција. Управо је преко музике, као једног од највидљивијих маркера ромског културног идентитета, могуће променити перцепцију и стереотипе који спречавају интеграцију и еманципацију ромске националне мањине. Према мишљењу канадске антрополошкиње Керол Силверман, која се дуго бави истраживањем ромске музике, музика је тренутно „једина арена позитивне афирмације јавног идентитета Рома“. Етнолог Татомир Вукановић истакао је „музички таленат Цигана као њихову важну етничку особину“. Етнолошкиња и музиколошкиња Адријана Гојковић не оспорава музикалност Рома и њихову љубав према музици, али констатује да нису оставили дела трајније уметничке вредности. Дејвид Малвини каже да је музика аутентична музичка експресија, језик којим свако може да говори, когнитивна конструкција западног ума, паметна

маркетиншка доскочица, обнављање сентимента заједништва, културна експресија политичких и националистичких порива и емоција „коју виртуозно музицирање и импровизација изазивају код публике“. Француски етномузиколог Лоран Обер сматра да је музички идентитет друштвени и културни чин. Музика је показатељ одређеног система вредности, пружа могућност афирмације и реконструкције идентитета и може се применити као инклузивна стратегија. Ромски хипхоп у том смислу није много допринео ни конструкцији групног идентитета, ни жељеној интеграцији јер ромским реперима није дата могућност да проговоре у своје име. Чак и када иступе самостално, убрзо постају део пројеката као објекти, а не субјекти популарне културе.

Монографија *Ромски хип хоп у Србији: музика и конструкција мањинског идентитета* доноси важне податке везане за питања ромског идентитета и социјалног положаја ромске мањине, уз указивање на проблеме интеграције. Поред разматрања настанка и развоја хипхоп културе, описане су и основне карактеристике два подтипа ромског репа у Србији. Како о овом феномену у савременој антрополошкој литератури у Србији није много писано, драгоцене су исцрпне информације о настанку хипхопа као урбане културе младих, уз успостављање аналогије са овом културом у контексту положаја афроамеричке и хиспаноамеричке заједнице у Њујорку средином седамдесетих година двадесетог века. Текстови наведених песама, које за ромске репере пишу други, значајни су за разумевање начина конструкције ромског идентитета. Роми не пишу сами ни описе својих хипхоп група на интернет страницама, што је још један од показатеља инструментализације њиховог идентитета и чињенице да се још увек не може говорити о ромској популарној култури чији су аутори сами Роми. Скреће се пажња и на улогу и значај невладиних организација у процесу конструкције ромског идентитета.

Монографија Ане Банић Грубишић представља, пре свега, допринос изучавању савремене ромске културе, али је и показатељ значаја проучавања културне продукције младих припадника мањинских популација. Студија ће несумњиво бити корисна за будућа етнологска, антрополошка и (етно)музиколошка проучавања, а потенцијално је значајна и за сва актере који учествују у политичком решавању ромског питања. Читалачку публику изван уских академских кругова ова монографија би могла подстаћи на размишљање о проблемима социјалне, етничке и расне дистанце према Ромима.

МА Невена Андрић, докторанд
Центар за родне студије, АЦИМИСИ, Универзитет у Новом Саду
Е-пошта: nevenaandric@gmail.com